

Epizódok Veres Péterről

Ez a rendkívüli emberi és írói jelenség, Veres Péter, sohasem pózt, — soha nem érezte, hogy ő „lángelme”. Pedig az volt... Falusi munkásfiúként, a falusi nyomorból a gimnázium padjaiba kerülő, ám a nyomorúságból még egyetemi éveimben is jócskán részesülő fiatalemberként — jól tudtam ezt. Ismertem azt a „bal-mazúvárosi dögnyált”, amelyikből Veres Péter világirodalmi rangra emelkedett. Még gimnazista koromban olvastam Számáadás című önéletrajzi írását; s nagyon szerettem volna találkozni vele. De egyelőre csak a műveivel találkoztam, jórészt Komlósi Sándor barátom, akkori debreceni bölcsész hallgató jóvoltából; mindenekelőtt a Gypsor című kötettel. Ebben — elbeszélések mellett — egy vers is volt; ez különösképpen szívenvágott.

„Legyél hát cserje, vagy legyél csak gyom!”, írja a versben. Magatartásformára, erkölcsi kötelességre utalt ezzel. Amúgy, testi mivoltában — szálfá volt ő bizony. Nem a magasságát tekintve. Hisz középtermetű volt, s akkoriban igen-sovány. Hanem a tartására nézve. Szálegyenes tartású, legényes járású, határozott mozgású. Tiszteletet parancsoló, de nem gógós, rátarti. Természetes, emberi légkört teremt.

Ezt 1943 későtavasán, amikor először találkozhattam vele, megtapasztalhattam.

Előzően 1943 februárjában levelet váltottunk. Első levelében megdicsérte verseimet, valóságfűkrözőző jellegűvé, s el is marasztalt Sinka-utánozásért. Én a „Soproni Fiatalok” nevű diákcsoportnak a tagjaként szegődtem akkortájt. Egy lelkes, lobogó indulatú tanárember, Csaba József vezetésével amolyan falukutató, németellenes lapocskát csináltunk. Nos, ez a maig él, örökké izzó tanárember rendre-sorra Sopronban csalta — egy-egy felolvasóestre, előadásra — ezeket a mi példaképeinket.

Különös, zsbongó, pezsgő szellemi életű diákvároska volt akkoriban Sopron. A Soproni Fiatalok nevű — gondolom, a Szegedi Fiatalok analógiájára toborzott — kis csoportoknak, persze, kevés volt „a vágott dohánya”. Magyarán: nem volt pénzünk. Szerencsére azonban, volt a városban egy „Frankenburg Irodalmi Társaság” nevű intézmény — ennek Csaba Józsa is tagja volt —, s ez képes volt rendezvények finanszírozására. Úgy emlékszem, ők „állották” anyagilag a Veres Péter „kiszállási díját” is.

Hogy az irodalmi estről mi maradt meg, harminckét év távlatából nézve? Sok minden, mert nagyon figyeltem. Veres Péter a dobogóra lépett, töltött magának egy pohár vizet, s egyhajtásra kiitta.

— Engedelmet, hallgatóim — mondta azután —, hosszú az út Újvárostól Sopronig...

Aztán teketóriázás nélkül ráért arra, hogy Petőfi azért tudott világirodalmi mércével mérhetően nagy verseket írni, mert kézzel tapintható élményalapja volt minden egyes sorának.

S az előadásnak az volt a summázata: csak a valóságos élmények költészeté emelése a magyar költő járható útja.

Erről az átél és kiérlelt, súlyos és közösségi élményekről, a „kollektivistá irodalomról” beszélgettünk a vendégszobában is. Illetve: valóságos pótelőadást tartott. Felemelt mutatóujjal figyelemfeszített a népből származó írástudók — és, egyáltalán, a „népi” értelmiségiek — felelőségére.

Amikor megtudta, hogy novellákkal is próbálkozom újabban, nem csak versekkel, megbiztatott: adjam mielőbb postára az írásokat, hadd lássa. Postafordultával válaszolt. 1943. június 14-én a kezemben voltak sorai, — melyeket maig íróasztalom fölött tartogatok, kerettel, s üveg-gel védve az időtől.

Pedig nem elismerő sorok. In-

kább arra biztat: érleljem tovább élményeimet, ne tékozzoljam el.

A levél így szól: „Kedves Öcsém! Itt küldöm az írásaidat. Tedd el őket s majd később, ha szükségét érzed, vedd elő. De akkor se történik nagy baj, ha örökre a fiókban maradnak. Mert az élmények nem vesznek el. Az élményekhez társuló gondolatok és vélemények pedig csak érlelődhetnek az időben. Kezdő költők, írók aggódalma, hogy ez vagy az soha többé nem jön fel. Minden feljön, ami igazi súlyos élmény, csak, persze más keretben, más eseményben vagy más alakban. Sokszor az a szerencse, hogy fiatalon nem pazarlódtak el könnyű dolgok közt a súlyos élmények. Kádár Lajos például s részben Szabó Pál is elfecsérelték súlyos élményeiket s bizony jórészt örökre.

Üdvözléssel: Veres Péter. Bujv. 1943. jún. 11.”

Első olvasásra megütköztem e levélben. Kádár Lajos és Szabó Pál okán. Mindkettőt szerettem; Kádár „Tyukász Péter”, — meg „Rozika” című műveit igazi írásoknak tartottam — Pál bácsiról nem is beszélve, aki földim, apám szaktársa, csupaszív aranyember volt, s azon az utólérhetetlen zamatú, képgazdag nyelven írt, amelyiken az én falum — Biharzsadány — lakosai beszélnek.

— Hát éppen ez az! — emelte fel Péter bácsi szigorúan a mutatóujját, amikor, végre, tíz esztendei emésztődés után csak kibökhettem neki szívem fájdalmát, — a Fiatal Írók Kongresszusán. — Egy kollektivistá író ne szédítsen el a nyelv szépsége és gazdagsága, abból csak irodalmiaszkodás születhet, a való, az érzelhető dolgoktól elszakadás! Akinek súlyos élményei vannak, ne legyen impresszionista!

A nálam járatosabbak azt mondják: később Péter bácsi is sok engedményt tett a hangulat-teremtés javára. A Magyar Nyelvtörténet járta, nyelvtudományi vitákra járt stb. S maga is utólérhetetlen érzékletességgel írt a „kicsővedzett tengeri”-ről, például...

De épp a hozzá legközelebb állók íránt volt a legszigorúbb. Azoktól követelte meg leginkább a közösség szolgálatát. Azokat óvta legjobban az elsekélyesedéstől, a könnyű sikerektől. Akiket a legközelebbi szellemi rokonainak tartott, azoknak tudott olyanokat mondani: „Ez szirup!” „Ez laticakolás!” „Üres fecsegés!” Meg: „Ez linkeles!”

Hogy miért? Mindenki, aki-ben bizott, belé akarta szuggerrálni a legteljesebb felelősség-érzetét a közösség, a nép íránt. A hűséget, a pontosságot! S ha végre sikerült a hozzá közelálló valamelyikének valami, ő volt az első, aki gratulált.

Mióta nincs közöttünk; sokat tűnök: mire is tanít szigorú, tiszta tolla?

Arra tán, hogy nem szabad leírni, kinyomtatni — sem köz-helyeket, sem zavaros, érthetetlen ostobaságokat.

Pedig mindkettővel — mily gyakran találkozik az olvasó! Persze, hogy soha nem hallott, olvasott képeket, s metaforákat nagyon nehéz lenni. Még tehetségesebb, ifjú költőink tolla alól is

gyakran kifut egy-egy, igen-ismé-rősnek tűnő sor, vagy versrész-let.

Veres Péter minden mondata a rutin ellen is lázított. S minden szava is.

Izzó érvelése, intellektusának hihetetlen befogadó- és átadó-képessége.

Csak most kapkod az ember a fejéhez: ezt a szüntelen átadó-képességét, szüntelen közlés-vágyát bizony, sokkal jobban ki kellett volna „használni”. S őt — a mindennemű kizsákmányolás ellen küzdőt — nemis értelemben „kizsákmányolni”, szellemileg. Hisz közelében — hónapokra akkumulálódtunk, értelmünkben... Egyik legutóbbi találkozásunkkor láttam meg — épp a szegedi Vasútforgalmi Technikum diák-jainak beszélt a pályamunkás-életéről és vasutashivatásról — nagy-nagy fáradtság húzódtott a szemesarkában. S ettől valahogy én is elszomorodtam, s megnémultam.

Máig is bánom, hogy nem szóltam valami emberien-kedveset. De nyugozott a tudat: mennyire utálja az érzékenykedést. S nagyon félttem: hátha frázisnak hatna, amit mondok.

Néma maradtam. S mostmár hiába akadnék rá akár a legszebb szóra is. DÉR ENDRE

Harminc év tükre

anyanyelv

Sok olyan új szavunk keletkezett a felszabadulás után, amelyek az állam és a társadalom megváltozott szerkezetét, szervezeti felépítését, új intézményeit tükrözik nyelvünkben. Fontos szerepe volt a maga idejében a földhivatal-nak, és új jelentési tartalmat kapott a földosztás, a földreform szó is. Gépállomások jöttek létre (1965-ig: mezőgazdasági gépeivel téveseknek és egyéni gazdáknak díjazás ellenében munkát végző állami üzem), megalakultak a termelőközvetkezetek, azaz a tévesek, vagy a tévescsék, amelyek a tag, a csoport, a mozgalom szóval szószervezeteket is alkottak.

Megalakultak a tanácsok, létrejött a tanácsháza, tanácselnök, tanácsbíró, tanácstag, tanácsválasztás szavunk.

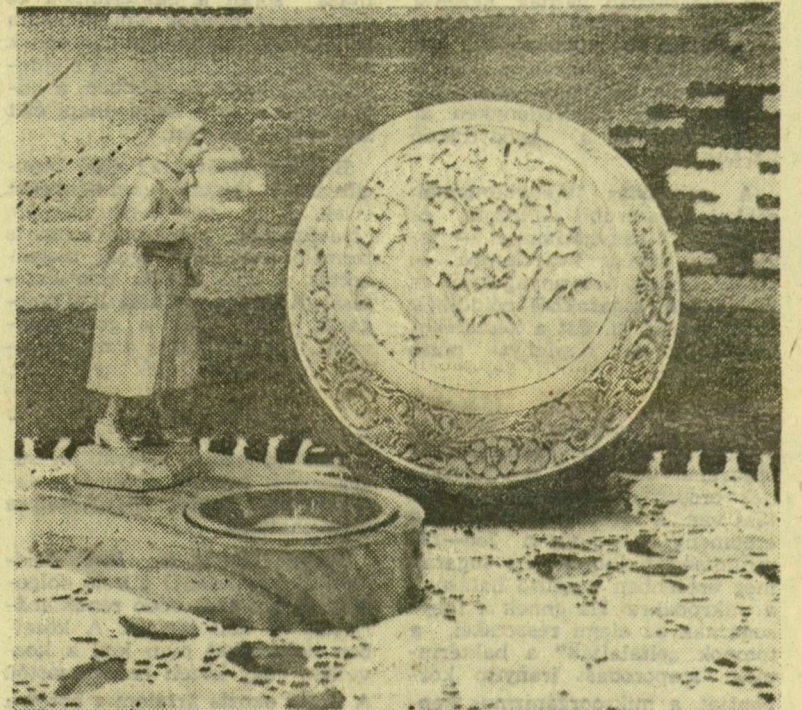
Nagy családja van a nép-előtaggal alakult szavaknak is: népköztársaság, néphadsereg, néphatalom, néptulajdon, népvagyon, meg a népművész, a népnevelő, a néptánc stb. A munka-előtag is sokszor szerepel: munkaérdemrend, munkaközösség, munkaverseny, munkaszervezés, munkaintenzitás; és a munkás-is: munkásállam, munkáshatalom, munkás-paraszt szövetség.

Új jelentést kapott az úttörő szó is: az 1946-ban alakult, s a 10-14 éves gyerekeket tömörítő ifjúsági szervezet tagja; és a következő szóösszetételekben szerepel: úttörőcsapat, úttörőring, úttörőmozgalom, úttörőnyakkendő, úttörőbőr, úttörőraj, úttörőruha, úttörőtábor, úttörővasút.

Tudományos életünkben is jelentkeztek új fogalmak és új szavak: opponens (kandidátusi vagy doktori értekezés hivatalos bírálója), és új jelentése van a kandidátus szónak is: régen azt jelentette: valamely állásra, hivatalra jelölt személy, ma: az a tudományos kutató, aki megszerezte az első akadémiai tudományos fokozatot.

VEGH J. MIHÁLY

Népi iparművészet

Petri Csathó Ferenc

Születés

az ember mindig maga van mikor a lassú hóesésben elsőszülöttjét felmutatják no látod — mondja minden Mária no látod — nem mond mást csak ennyit most ő van itt velem a csecsemőírásban fénylő fákat kellene most már elfelejtenem.